

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Louise Wesslén

Möjliga konsekvenser av slopad straffrabatt för unga myndiga

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Per Nilsén

Termin: HT22

Innehållsföretckning

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	2
FÖRORD	3
1 INLEDNING.....	4
1.1 Frågeställningar och syfte.....	5
1.1.1 Avgränsning	5
1.2 Disposition	6
1.3 Material och metod.....	6
2 BAKGRUND	7
2.1 Bakgrund om särbehandlingen av unga lagöverträdare i Sverige	7
2.2 Bakgrund om SOU 2018:85, förslaget som inte antogs.....	8
2.3 Tidigare forskning	9
3 TEORI	11
3.1 Klassiska straffrättsskolan.....	11
3.2 Moderna straffrättsskolan	11
3.3 Straffrättsliga principer och begrepp	12
3.3.1 Straffvärdesproportionalitet.....	12
3.3.2 Förutsebarhet	13
3.3.3 Likabehandling.....	13
4 ANALYS.....	14
4.1 Analys av föreslagna författningsändringar i brottsbalken	14
4.1.1 26 kap. 3§ Brottsbalken.....	14
4.1.2 29 kap. 7§ Brottsbalken.....	14
4.1.3 30 kap. 5§ Brottsbalken.....	15
4.1.4 32 kap. 1§ Brottsbalken.....	15
4.1.5 32 kap. 2§ Brottsbalken.....	15
4.1.6 35 kap. 2§ Brottsbalken.....	16
4.2 Analys av möjliga konsekvenser till författningsändringar	16

4.2.1	Straffvärdesproportionalitet som ökar i påföljdssystemet.....	16
4.2.2	Ändrat synsätt inom påföljdssystemet och i samhället	18
4.2.3	Förutsebarhet och likabehandling som ökar rättssäkerhet	19
5	SLUTSATS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	20
5.1.1	Förslag på framtida forskning	20
	KÄLLFÖRTECKNING	22

Summary

In the last few years there has been several increases in the severity of punishment within the Swedish legal system. This is especially true for the legislation concerning young offenders. This study aims to analyze the possible consequences on the society and the penalty system that a proposal for such increased penalties can have on young adults aged 18-20 years. SOU 2018:85 Slopad straffrabatt för unga myndiga, is the foundation for this study. However, the proposal of increased penalties, made through this preparatory work, was not accepted and therefore not adopted into Swedish law. Therefore this study is based on a hypothetical scenario. The main question of the study is: what possible consequences could the changes to the law through SOU 2018:85 have had on the society and the penalty system if the proposal had been adopted as law? But in order to answer this question, another question has to be answered first: what are the constitutional changes that were proposed in SOU 2018:85, and what do they mean?

These questions are answered using the legal dogmatic method and by applying theories of classical and modern criminal ideologies, as well as the principle of proportionality and the concepts of equal treatment and predictability. The constitutional amendments proposed in SOU 2018:85 all involve tougher penalties and a decrease of special treatment for young adult offenders. Possible consequences, should SOU 2018:85 had been adopted as law, are an increase of proportionality within the penalty system regulations, a changed approach to young offenders, a criminal justice system primarily based on the classical criminal ideology, increased consideration to the perspective of crime victims, a simpler and more predictable penalty system by equal treatment of young adult offenders, and lastly increased legal certainty. The conclusion is that several positive consequences might be possible, but they are not all positive. It is possible that a nuanced and partially conflicting penalty system is needed to maximize the prevention of crime.

Sammanfattning

De senaste åren har flera straffskärpningar gjorts inom lagstiftningen, inte minst för unga lagöverträdare. Den här studien syftar till att analysera de möjliga konsekvenser på samhället och påföljdssystemet som ett förslag på sådana straffskärpningar gällande unga myndiga i åldern 18-20 år, kan ge. Betänkandet 2018:85 Slopade straffrabatt för unga myndiga ligger till grund för denna studie. Detta förslag på författningsändringar antogs dock inte. Därför är denna studie baserat på ett hypotetiskt scenario. Den primära frågeställningen är: vilka möjliga konsekvenser hade lagändringarna genom SOU 2018:85 kunnat ha på samhället och påföljdssystemet om förslaget hade antagits? Men för att kunna besvara denna frågeställning besvaras först frågeställningen: vilka är de författningsförändringar som föreslogs i SOU 2018:85, samt vad innebär de?

Dessa frågeställningar besvaras genom att använda rättsdogmatisk metod och tillämpa teorier om klassisk och modern straffrättsskola samt begreppen straffvärdesproportionalitet, likabehandling och förutsebarhet. De författningsändringar som föreslagits i betänkandet innebär alla straffskärpningar och en minskad särbehandling av unga lagöverträdare. Möjliga konsekvenser av dessa förslag på författningsändringar är en ökad straffvärdesproportionalitet inom påföljdsregleringen, ett förändrat synsätt på unga lagöverträdare, ett straffrättssystem framförallt byggt på klassisk straffrättsskola, ökad hänsyn till brottsoffrets perspektiv, ett enklare och mer förutsebart påföljdssystem genom likabehandling, samt ökad rättssäkerhet. Slutsatsen är att flera positiva konsekvenser hade varit möjliga, men dock inte allt. Möjligen behövs ett nyanserat och delvis motstridigt påföljdssystem för att maximera prevention av brottslighet.

Förord

Tack till min handledare Per Nilsén och till Andreas Anderberg för inspiration och hjälp med detta arbete.

Tack till Hannes och mina föräldrar för all stöttning och peppning medan jag skrivit på den här uppsatsen.

1 Inledning

I mars år 2022 dödade en 18-åring två lärare på skolan Malmö Latin. Han kom senare att dömas till livstid fängelse, och blev då den första 18-åring som dömts till livstid fängelse i Sverige¹. Detta berodde på en lagändring (prop. 2021/22:17) som tog bort straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet. Att unga lagöverträdare särbehandlats straffrättsligt, såsom genom straffrabatt, är något som skett under lång tid i svensk historia. Redan på 1700-talet ansågs ung ålder utgöra en förmildrande omständighet ifråga om straff². De senaste åren har det diskuterats kring huruvida straffrabatten för unga lagöverträdare ska slopas och i vilken utsträckning detta ska ske i sådant fall. Det så kallade "Tidöavtalet" lades hösten år 2022 fram av regeringen³. Denna överenskommelse innebär att regeringen vill ha hårdare tag mot kriminella, bland annat genom att slopa straffrabatten för unga lagöverträdare i åldern mellan 18–20 år⁴. I proposition 2021/22:17 lade man fram förslaget *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*, om lagöverträdare i åldern 18–20 år, och denna proposition antogs. Lagändringen trädde ikraft i januari 2022 och resulterade i att den 18-åring som dödade de två lärarna på skolan Malmö Latin fick ett fängelsestraff på livstid, och kunde därmed inte åtnjuta någon straffrabatt.

Redan tre år innan lagändringen hade det lagts fram ett betänkande, *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85), men detta antogs inte. Anledningen att detta förslag inte gick igenom var att majoriteten av remissyttrandena var negativa till att man skulle göra en generell slopad straffrättslig särbehandling av unga myndiga, i åldern 18-20 år. Det ansågs att man istället skulle göra en begränsning och slopa straffrabatten för åldersgruppen enbart vid allvarlig brottslighet.⁵ Man ville alltså inte gå lika hårt fram som SOU 2018:85 föreslog, utan tog fram ett mer nyanserat förslag genom prop. 2021/22:17.

Genom dessa lagändringar kommer det fram ett ändrat synsätt i samhället gällande straffrättslig särbehandling av unga myndiga. Man vill inte ha den särbehandling av unga som tidigare funnits. Historiskt sett har man särbehandlat unga lagöverträdare, men lagstiftningen har skiftat genom årens gång.

---

¹ Rankinen Mattias, "Hovrätten fastställer livstidsdom för lärarmorden i Malmö", *Dagens Nyheter*, uppdaterad 2022-12-19, hämtad 2023-01-03, <https://www.dn.se/sverige/hovratten-faststaller-domen-for-lararmorden-i-malmo/>.

² Agneta Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet". I Andersson, R. & Wahlgren, P. (2022) *A Life in Criminology: Festschrift to Jerzy Sarnecki*, Uppsala: Iustus, s. 28-29.

³ Ohlin Jonas, "Stramare politik möter hård kritik från asylexpert". *SVT Nyheter*, uppdaterad 2022-10-16, hämtad 2023-01-03.

⁴ Persson Ida, "Allt du behöver veta om "Tidöavtalet"", *SVT Nyheter*, uppdaterad 2022-11-12, hämtad 2023-01-03.

⁵ Prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*, s.11-12.

Detta tyder på att man troligen kommer ta upp diskussionen om straffrättslig hantering av unga lagöverträdare igen framöver. Möjligen kommer just det avfärdade betänkandet *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85) bli relevant igen. Beroende på den kommande samhällsutvecklingen i världen och i Sverige, är det mycket möjligt att det skulle kunna bli aktuellt med en ännu strängare straffrättslig reglering för unga lagöverträdare och att innehållet som SOU 2018:85 föreslog (en mer generell slopad straffrabatt för unga myndiga) skulle kunna bli av intresse igen.

1.1 Frågeställningar och syfte

Med det rådande politiska klimatet och samhällsutvecklingen är det en möjlighet att det i framtiden kommer läggas fram nya förslag kring slopad straffrabatt för unga lagöverträdare. Det är också en möjlighet att dessa nya förslag kommer syfta till att skärpa straffrättslig reglering ytterligare. Syftet med denna studie är att analysera en hypotetisk situation. Att analysera vilka möjliga konsekvenser det hade kunnat bli på samhället och påföljdssystemet om betänkandet SOU 2018:85 hade antagits som lag. *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85), som syftar till att slopa straffrabatten för unga myndiga på ett mer generellt plan, skulle med tanke på den rådande situationen i samhället kunna vara relevant igen i framtiden om liknande förslag på lagändringar skulle tas upp framöver. Därav görs denna studie.

Studien består av två frågeställningar. Den första frågeställningen behövs för att kunna analysera och svara på den andra frågeställningen. Den andra frågeställningen är min primära frågeställning. Dessa två frågeställningar presenteras nedan.

- Vilka är de författningsförändringar som föreslogs i SOU 2018:85, samt vad innebär de?
- Vilka möjliga konsekvenser, med utgångspunkt från klassisk och modern straffrättsskola, hade lagändringarna genom SOU 2018:85 kunnat ha på samhället och påföljdssystemet om förslaget hade antagits?

1.1.1 Avgränsning

I denna uppsats kommer jag att avgränsa mig till att enbart analysera de författningsförändringar, som föreslogs i SOU 2018:85, gällande brottsbalken (1962:700) för unga lagöverträdare i åldern 18–20 år. Anledningen att jag inte även analyserar de föreslagna författningsändringar i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, är att det inte fanns tillräckligt med plats för detta i uppsatsen.

Vad gäller den andra frågeställningen, så har jag även avgränsat mig här gällande de möjliga konsekvenser som de föreslagna författningsändringar skulle kunna leda till. Jag analyserar enbart möjliga konsekvenser utifrån de teorier och begrepp jag tillämpar vid analysen. Som frågeställningen anger så är utgångspunkten klassisk och modern straffrättsskola. Dessa teorier och begrepp, som tillämpas vid analysen, presenteras under kapitel 3, Teori.

1.2 Disposition

I denna uppsats kommer jag att börja med att gå igenom det material och den metod som används i studien. Därefter kommer ett kapitel om bakgrund till den särbehandling av unga lagöverträdare som skett i Sverige samt bakgrund till SOU 2018:85. Efter detta kommer ett avsnitt om tidigare forskning. Därefter kommer ett kapitel om den teori och de begrepp som tillämpas vid analysen. Sedan kommer analysen. Analysen av den första frågeställningen presenteras först och därefter analysen av den andra frågeställningen. Slutligen kommer slutsatsen med en avslutande diskussion och förslag på framtida forskning.

1.3 Material och metod

I den här uppsatsen har jag använt mig av doktrin samt artiklar för den teori samt de begrepp jag använder mig av vid analysen av min andra frågeställning. Analysmaterialet är för den första frågeställningen själva betänkandet, SOU 2018:85, specifikt de författningsändringar som föreslagits i brottsbalken för 18–20 års ålder. Analysmaterialet för den andra frågeställningen är det underlag jag fått fram genom analysen av den första frågeställningen. Jag har även använt mig av prop. 2021/22:17 samt tidningsartiklar.

Den metod som används för att få svar på den första frågeställningen är genom jämförelse. I denna första del av analysen jämförs den dåvarande lagtexten (som var gällande vid tillfället SOU 2018:85 lades fram) med den lagtext som föreslogs skulle gälla istället i SOU 2018:85. Därefter analyseras innebörden av dessa ändringar. Varje paragrafändring analyseras för sig. Det material som jag får fram genom denna analys utgör analysmaterial till den andra frågeställningen.

Den andra frågeställningen, som är den primära, analyseras genom att använda rättsdogmatisk metod⁶. Frågeställningen analyseras genom att tillämpa teorierna om modern och klassisk straffrättsskola, samt begreppen straffvärdesproportionalitet, förutsebarhet och likabehandling på det underlag som framkommit från analysen av den första frågeställningen.

---

⁶ Jan Kleineman, "Rättsdogmatisk metod", *Juridisk metodlära*, 2a uppl., red. Maria Nääv och Mauro Zamboni, (Lund: Studentlitteratur, 2021), s.21.

2 Bakgrund

I detta kapitel kommer jag att presentera bakgrund till uppsatsen. Först kommer jag att gå igenom bakgrund till den särbehandling av unga lagöverträdare som görs i Sverige. Därefter kommer jag att gå igenom bakgrund till betänkandet *Slopad straffrabatt för unga myndiga*, SOU 2018:85, vilket delvis utgör analysmaterialet.

2.1 Bakgrund om särbehandlingen av unga lagöverträdare i Sverige

Som tidigare nämnt (se kapitel 1 Inledning) har unga lagöverträdare särbehandlats i Sverige under en lång tid. Lagstiftningen gällande dessa särbehandlingslagar har också förändrats mycket under tidens gång. När den ursprungliga brottsbalken skrevs skulle gärningar som annars var straffbara, vara fria från ansvar om de begicks av en individ som var under 15 år. Den unga åldern ansågs alltså utgöra en förmildrande omständighet och därför ge upphov till särbehandling. Straffbarhet inträder än idag först när en individ fyller 15 år.⁷

Som det nämnades i inledningen ansågs ung ålder utgöra en förmildrande omständighet ifråga om straff redan på 1700-talet. Det gällde dock för åldersgruppen 7–14 år. Under årens tid har det sedan skett flera lagändringar kring hur unga ska bestraffas och vilka åldrar som ska särbehandlas och vad för typ av särbehandling man väljer för olika typ av brott och åldrar. Lagstiftningen som infördes år 1902 möjliggjorde särbehandling av unga lagöverträdare, då brottslingar i åldern 15–17 år kunde få påföljd i form av tvångsuppfostran på uppfostringsanstalt istället för böter eller högst sex månaders fängelse. När domstolen bestämde påföljd för den unge skulle de beakta graden av förståndsutveckling, den brottsliga omgivning samt sinnesbeskaffenhet. Man införde alltså en typ av vård för den unge som alternativ.⁸

År 1935 infördes en särskild påföljd för lagöverträdare mellan 18–21 år. Om hen begått ett brott som kunde leda till fängelse eller straffarbete innan hen fyllt 21 år så kunde man dömas till ungdomsfängelse som påföljd istället. Den unge behövde ha fyllt 18 år vid domen. Påföljden skulle användas på unga lagöverträdare som behövde omhändertagande när det kom till deras fostran till arbete, och om denne ansågs vara mottaglig till en sådan positiv påverkan.⁹

År 1965 trädde brottsbalken ikraft. Den byggde på både en behandlingstanke, om att "bota" lagöverträdare, samt på grundläggande tankar om proportionalitet som dels skulle förhindra att alltför ingripande åtgärder skulle göras.

---

⁷ Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet", s 28.

⁸ Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet", s 28-29.

⁹ Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet", s 31-33.

Dock var det en grundläggande tanke att fängelse skulle undvikas för unga lagöverträdare. Det infördes också bestämmelse om strafflindring för de som var 18 år eller yngre. Efter detta har lagstiftningen för unga lagöverträdare förändrats flera gånger. Behandlingstanken har kritiserats och lagstiftningen har riktats in mer mot likabehandling och förutsebarhet för att man senare igen infört fler påföljder som bygger på behandlingstanken.¹⁰

Under de senare åren har det dock gjorts en hel del straffskärpningar för unga lagöverträdare. I januari år 2022 trädde lagändringen prop. 2021/22:17 ikraft. Med denna lagändring togs straffrabatten bort för unga myndiga lagöverträdare i åldern 18–20 år vid allvarlig brottslighet. Man menade att det togs för stor hänsyn till den unges ålder vid val av påföljd och att detta var på bekostnad av straffet inte återspeglade korrekt brottets svårighet med den tidigare lagstiftningen.¹¹ Innan denna proposition antogs lades det fram en utredning, SOU 2018:85, som gällde samma problem. Denna antogs dock inte, utan utvecklades istället till prop. 2021/22:17. Utredningen SOU 2018:85 presenteras vidare i avsnitt 2.2 nedan.

2.2 Bakgrund om SOU 2018:85, förslaget som inte antogs

Målet med SOU 2018:85, var att göra en utredning där det skulle föreslås ändringar berörande den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare i åldern 18–20 år. Syftet med ändringarna var att ändra påföljdsregleringen för åldersgruppen så att den istället skulle motsvara regleringen som gäller för andra myndiga lagöverträdare. Målet var alltså inte att utreda om särbehandlingen av åldersgruppen skulle upphöra, utan att överväga och ge förslag på hur ett sådant avskaffande skulle gå till. Anledningen till att man tillsatte en utredning för detta motiveras med att man ifrågasatte om det var rimligt att denna åldersgrupp särbehandlas gentemot övriga myndiga lagöverträdare. Ytterligare en motivering till att slopa ungdomsreduktionen är att man menar att samhället konstant förändras, och att en del i detta är att synsättet på brott och brottslingar även förändras.¹² I SOU 2018:85 lades det fram ett förslag om att man ville ändra författningen dels i Brottsbalken (1962:700) samt i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (1964:167). I brottsbalken (1962:700) ville man ändra lydelsen i 26 kap. 3§, 29 kap. 7§, 30 kap. 5§, 32 kap. 1 samt 2§§, 35 kap. 2§¹³. I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare föreslog man ändringar i 1§, 27-30§§, samt att 25§ skulle upphöra helt.¹⁴

---

¹⁰ Bäcklund, ”Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet”, s.33-37.

¹¹ Bäcklund, ”Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet”, s.39-40.

¹² SOU 2018:85 *Slopad straffrabatt för unga myndiga*.s.41-42.

¹³ SOU 2018:85. s.33.

¹⁴ SOU 2018:85. s. 38.

2.3 Tidigare forskning

Det har inte gjorts någon tidigare forskning på detta område utifrån vad jag hittat. Däremot gjordes det i själva SOU 2018:85 en utredning av möjliga konsekvenser av de lagändringsförslag som presenteras i utredningen. Det har även gjorts en angränsande studie om tolkning av förhållandet mellan proportionalitetsprincipen och ålder.

I Sigrid Nikkas artikel "Proportionalitetsprincipen och den så kallade straffrabatten för unga" diskuterar hon de två möjliga tolkningarna av hur proportionalitetsprincipen förhåller sig till ålder som presenterades i SOU 2018:85 (se avsnitt 3.3.1). I artikeln diskuterar hon vilken av de båda tolkningarna som är förenlig med proportionalitetsprincipens grunder samt vilken betydelse det har för den lagändring som skett genom prop. 2021/22:17.¹⁵ Slutsatsen hon kommer fram till är att proportionalitetsprincipen bör tolkas på det sätt som innebär att ett beaktande av ung ålder är en förutsättning för proportionalitetsprincipen och bör då inte tolkas som att ung ålder är en faktor som istället kan motivera undantag från proportionalitetsprincipen. Hon menar därför att den lagändring om slopad straffrabatt som skett genom prop. 2021/22:75, som minskar särbehandling av unga lagöverträdare, istället för att följa proportionalitetsprincipen, vilket är syftet med lagändringen, nu istället avviker från proportionalitetsprincipen.¹⁶ Denna tidigare forskning blir dock inte relevant i mitt fall eftersom jag i analysen för denna uppsats har valt att utgå från den tolkning av proportionalitetsprincipen som innebär att ålder är en faktor som kan motivera undantag från proportionalitetsprincipen (se avsnitt 3.3.1).

I betänkandet SOU 2018:85 har det gjorts en utredning om möjliga konsekvenser av lagändringsförslagen. Det kommer enligt denna utredning troligen bli stora ekonomiska konsekvenser för samhället, med bland annat ökade kostnader för staten. De menar också att förslaget inte kan antas leda till generella konsekvenser på brottsnivåerna och att de därför inte kan förutse om det kommer kunna leda till minskad brottslighet eller minskat lidande för brottsoffer och på så sätt leda till minskade kostnader för samhället.¹⁷ Fokuset för konsekvensutredningen i SOU 2018:85 är de ekonomiska konsekvenser förslaget skulle kunna få. Min uppsats är begränsad till att utforska möjliga konsekvenser i samhället och på påföljdssystemet genom att tillämpa modern och klassisk straffrättsskola samt begreppen straffvärdesproportionalitet, likabehandling och förutsebarhet. Det är olika fokus på typen av konsekvenser som tas upp i utredningen och i min studie. Dessa går därför inte att jämföra

---

¹⁵ Sigrid Nikka, "Proportionalitetsprincipen och den så kallade straffrabatten för unga", *Svensk Juristtidning*, (2022): s.278-279.

¹⁶ Nikka, "Proportionalitetsprincipen och den så kallade straffrabatten för unga", s.290, 292.

¹⁷ SOU 2018:85. s.329-330.

helt. Det finns alltså ingen tidigare forskning på det denna studie behandlar vilket gör att denna studie kan vara av intresse.

3 Teori

I detta avsnitt presenteras de teorier, begrepp och principer som används i analysen av den andra frågeställningen. Först presenteras den klassiska samt den moderna straffrättsskolan. Dessa ger uttryck för den dualism mellan vård och straff som präglar den gällande synen på hur man ska ingripa mot unga lagöverträdare¹⁸. Därefter presenteras straffvärdesproportionalitetsprincipen samt begreppen likabehandling och förutsebarhet inom straffrätten.

3.1 Klassiska straffrättsskolan

Den klassiska straffrättsskolan går tillbaka till upplysningsfilosofin under 1700-talet. Den betonar proportionalitet och legalitet. Under början av 1800-talet gjordes ett reformarbete, som senare resulterade i 1864 års strafflag, vilket baserades på detta tankesätt. Straffpåföljderna präglades av tanken om prevention, där allmänprevention och individualprevention låg till grund. De allra grymmaste straffen såsom dödsstraff och skamstraff avskaffades eller begränsades. Man införde straffskalor för alla brott för att införa tanken om proportionalitet.¹⁹ Det är en straffrättsideologi som innebär att straffet ska ge uttryck för en rättvis vedergällning. Det ska finnas proportionalitet mellan brottets svårighet och straffets stränghet, så kallad straffvärdesproportionalitet (se avsnitt 3.3.1).²⁰ När brottsbalken trädde ikraft år 1965 ersattes den tidigare strafflagen från år 1864. I brottsbalkens påföljdreglering fanns det kvar mycket av den klassiska straffrättsskolans tankesätt om proportionalitet och rättvisa. Men det fanns även inslag av behandlingstankar. Påföljdsreformen som gjordes av brottsbalken år 1989 byggdes dock på den klassiska straffrättsskolans ideologi.²¹ Den klassiska straffrättsskolan om rättvisa och proportionalitet lever kvar än idag inom straffrättslig påföljdsreglering.

3.2 Moderna straffrättsskolan

Den moderna straffrättsskolan (även kallad den sociologiska skolan) breddes ut mer och mer i Europa under sent 1800-tal. Skolan fick ett stort genomslag i Sverige. Justitieministern Karl Schlyter var en stark anhängare till skolan.²² Den har fokus på tanken om rehabilitering och brottsförebyggande åtgärder. Straffet ska enligt den moderna straffrättsskolan syfta till att rehabilitera brottslingen och straffet ska därför vara anpassat efter dennes specifika behov. Utgångspunkten är tanken om behandling och det är ett fokus på den

---

¹⁸ Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet", s.30.

¹⁹ Fredrik Wersäll, "Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?", *Svensk Juristtidning*, (2016), s.191.

²⁰ Bäcklund, "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet", s.30.

²¹ Wersäll, "Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?", s.192-193.

²² Wersäll, "Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?", s 191.

enskilda individen.²³ Omständigheter såsom brottslingens sociala situation, brottsbenägenhet, tidigare kriminalitet och samhällsfarlighet ska ha påverkan vid valet av påföljd. Tanken är att brottslingen under verkställigheten av sitt straff ska påverkas till att ändra sitt levnadssätt och på så sätt förmås att upphöra med brottslighet helt och hållet. Exempel på påföljder som införts med den moderna straffrättsskolan som grundtanke är övervakning samt villkorlig dom. Tidigare fanns även ungdomsfängelse som en särskild påföljd för unga, men har sedan dess avskaffats.²⁴ Dock kritiserades behandlingstankens roll i påföljdsregleringen mycket under slutet av 60-talet och början av 70-talet i Sverige, och man lutade mer mot den klassiska straffrättsskolan²⁵. Påföljds-systemet idag i brottsbalken saknar en enhetlig principiell och ideologisk grund. Systemet präglas idag av delvis motstridiga intressen, som är svåra att förena. Eftersom det har skett många ändringar av påföljdssystemet är det system som finns idag både komplext och svårt att tillämpa på ett konsekvent sätt.²⁶

3.3 Straffrättsliga principer och begrepp

I det här avsnittet presenteras ett antal straffrättsliga principer och begrepp som används vid analysen av den andra frågeställning.

3.3.1 Straffvärdesproportionalitet

Begreppet straffvärdesproportionalitet är en grundläggande princip i det nuvarande svenska påföljdssystemet²⁷. Principen ger uttryck för en bakåtblickande proportionalitet. Den innebär att när man bestämmer ett straff så ska brottets svårighet korrespondera med straffets stränghet. För att kunna skapa en proportionalitet mellan ett brotts svårighet och ett straffs stränghet behöver man därför också kunna rangordna vilken svårighetsgrad ett brott har samt strängheten för olika typer av straff.²⁸ Brottets svårighet kan anses utgöra en bestämmande variabel i förhållandet, medan straffets stränghet är den beroende variabeln. Straffvärdeproportionalitet innebär alltså att svåra brott ska straffas strängare än mer lindriga brott och att lika svåra brott ska resultera i lika stränga straff.²⁹ Principen om straffvärdeproportionalitet bygger på en idé om rättvisa, att ett straff som tilldelats på ett rättvist sätt också korresponderar

---

²³ Bäcklund, ”Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet”, s.30.

²⁴ Wersäll, ”Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?”, s 191-192.

²⁵ Wersäll, ”Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?”, s 192.

²⁶ Wersäll, ”Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?”, s 196.

²⁷ Petter Asp, ”Straffrätten - igår, idag och imorgon”, *Svensk Juristtidning*, (2016), s.141, https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/3853522?dq=straffi%C3%A4tten%20Asp&tab=literature_for#SVJT_2016_S_1138.

²⁸ Axel Holmgren, *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, (Uppsala: Iustus: 2021), s. 50.

²⁹ Holmgren, *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, s.107.

med brottets svårighet. Om dessa inte korresponderar så uppfattas troligen straffet som orättvist.³⁰

Enligt SOU 2018:85 finns det två sätt att tolka proportionalitetsprincipens förhållande till ålder. Det ena sättet innebär att proportionalitetsprincipen bör tolkas som att ett beaktande av ung ålder är en förutsättning för proportionalitetsprincipen. I den andra tolkningen ses ung ålder istället som en faktor som kan motivera undantag från proportionalitetsprincipen.³¹ Utgångspunkten för denna studie är den andra tolkningen, att ung ålder ses som en faktor som kan motivera undantag från proportionalitetsprincipen.

3.3.2 Förutsebarhet

Att ha en förutsebarhet när det kommer till lagstiftning är centralt för att skapa rättssäkerhet. Förutsebarheten av lagstiftningen kan ses som en vägledande princip för befolkningen.³² Förutsebarheten är en förutsättning för möjligheten för individer att välja om de vill begå ett brott eller inte. Genom att kunna förutse potentiella konsekvenser av brottsliga handlingar så kan en individ välja att följa lagen samt den etiska samhällssyn som uttrycks genom lagstiftningen.³³ Den etiska samhällssynen uttrycks i form av vilka handlingar som är kriminaliserade och vilka som inte är det, samt vilken typ av straff som en viss brottslig handling skulle kunna ge.

3.3.3 Likabehandling

Begreppet likabehandling tas ofta upp i samband med straffvärdesproportionalitet. Det finns både en formell och materiell sida hos begreppet "likabehandling". Det är den formella sidan av begreppet jag kommer fokusera på i den här uppsatsen. Den formella sidan av begreppet ger uttryck för att lika fall ska behandlas lika och därmed ska alltså olika fall behandlas olika. Den formella sidan av begreppet kan kopplas till rättssäkerhet genom att det är en förutsättning för förutsebarhet inom lagstiftningen. Likabehandling, i den formella formen, kan också ses som ett villkor för att man ska kunna ha en rättvis tillämpning av lagstiftning.³⁴

---

³⁰ Holmgren, *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, s.108.

³¹ SOU 2018:85. s. 214.

³² Holmgren, *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, s. 36-37.

³³ Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, 2a uppl., (Uppsala: Iustus, 2013), s. 52.

³⁴ Holmgren, *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, s.111-112.

4 Analys

I detta kapitel analyseras av de två frågeställningarna. Jag kommer börja med att gå igenom analysen för vad som hade ändrats om SOU 2018:85 hade gått igenom som lagförslag. Därefter kommer jag att gå igenom analysen om vilka konsekvenser för rättssystemet som hade kunnat uppstå om lagändringarna i SOU 2018:85 gått igenom.

4.1 Analys av föreslagna författningsändringar i brottsbalken

I detta avsnitt kommer analyseras den första frågeställningen: Vilka är de författningsförändringar som föreslogs i SOU 2018:85, samt vad innebär de? Jag kommer referera till den lagstiftning som gällde vid det tillfället SOU 2018:85 lades fram som "tidigare lagstiftning", "tidigare lydelse" eller "dåvarande lydelse". Analysen görs genom att jämföra den tidigare lydelsen av lagstiftning med den lydelse som föreslås som ändring i betänkandet. Jag kommer att gå igenom varje paragrafändring i taget. Analysen är dock avgränsad till enbart de författningsändringar av brottsbalken (1962:700) som föreslås i betänkandet (se avsnitt 1.1.1).

4.1.1 26 kap. 3§ Brottsbalken

Den dåvarande lydelsen i 26 kap. 3§ brottsbalken anger att ett brott man begår innan man fyllt 21 år inte får läggas till grund för att döma ut ett försvårande straff vid återfall. Detta gäller dock endast om man begått ett brott som gett fängelse i minst två år och därefter begått ett brott som är belagt med fängelse i mer än sex år. Ändringen som föreslås i SOU 2018:85 är att man ska ändra lydelsen att istället enbart gälla upp till 18 år. Alltså ville man sänka åldersgränsen till 18 år.³⁵ Denna sänkning av åldersgränsen innebär att då unga myndiga har återfall med brottslighet (med de nämnda kraven inom straffskalan) så kommer de inte ha samma möjlighet att få ett mindre strängt straff än vad övriga myndiga lagöverträdare får. Det blir en straffskärpning för lagöverträdare inom åldersgruppen 18–20 år.

4.1.2 29 kap. 7§ Brottsbalken

Den dåvarande lagstiftningen har i 29 kap. 7§ brottsbalken angivit att den som begått ett brott innan 21 års ålder inte får dömas till svårare straff än fängelse på 10 år, samt att dennes unga ålder ska beaktas särskilt vid straffmätningen och att rätten då kan döma till ett lindrigare straff än det som är föreskrivet. Dock om fängelse på längre tid eller livstid är föreskrivet för brottet får rätten

---

³⁵ SOU 2018:85, s. 33.

döma till upp till max fjorton års fängelse.³⁶ Den ändring av lydelsen som föreslås i SOU 2018:85 är att man sänker gränsen från 21 år till 18 år. Detta innebär en straffskärpning för åldersgruppen 18–20 år, och innebär att lagöverträdare i den åldern inte längre skulle ha möjlighet till en sådan strafflindring som den tidigare lydelsen angett.

4.1.3 30 kap. 5§ Brottsbalken

Den tidigare lydelsen anger att för brott som begåtts innan en lagöverträdare fyllt 18 år får rätten döma till fängelse enbart om det finns synnerliga skäl som talar för det, och att rätten i första hand istället ska döma till ungdomsvård. Paragrafen lyder även att brott som begåtts efter att man fyllt 18 år men inte än 21 år får rätten döma till fängelse, men endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller i övrigt finns särskilda skäl till det. Den första delen av den tidigare lydelsen föreslås stå kvar. Dock föreslår man i SOU 2018:85 att ta bort hela den andra delen, där åldersgruppen 18–20 år särbehandlas.³⁷ Det skulle då alltså bli en straffskärpning för dessa samt ingen möjlighet att få ett lindrigare straff genom att det skulle krävas särskilda skäl för rätten att kunna döma till fängelse.

4.1.4 32 kap. 1§ Brottsbalken

I lydelsen för 32 kap. 1§ brottsbalken anges att den som begått brott och är under 21 år får dömas till ungdomsvård om det finns ett särskilt behov av vård. Denna vård ska syfta till att motverka att den unga brottslingen utvecklas på ett ofördelaktigt sätt.³⁸ Ändring som föreslås i detta fall är att man återigen sänker åldersgränsen från 21 år till 18 år, vilket innebär en straffskärpning.

4.1.5 32 kap. 2§ Brottsbalken

I 32 kap. 2§ brottsbalken anger den dåvarande lydelsen att den som begår ett brott och är under 21 år får dömas till ungdomstjänst om påföljden anses rimlig i förhållande till dennes individuella omständigheter. Det anges även att om brottslingen är över 18 år får det enbart dömas till ungdomstjänst om det föreligger särskilda skäl. SOU 2018:85 anger att man vill förändra lydelsen i den första delen med att sänka åldersgränsen till 18 år. Så att man bara kan dömas till ungdomstjänst om man är under 18 år. Man vill även ändra lydelsen i den senare delen till att den som “fyllt 18 år” istället för “över 18 år”, men behåller delen att denne ska kunna dömas till ungdomstjänst vid särskilda skäl.³⁹ Man gör alltså en straffskärpning för åldersgruppen 18-20 år, där dessa

---

³⁶ SOU 2018:85, s. 34.

³⁷ SOU 2018:85, s. 34-35.

³⁸ SOU 2018:85, s. 35.

³⁹ SOU 2018:85, s. 36.

inte längre har samma möjlighet till förmildring av straff genom den mindre ingripande påföljden ungdomstjänst.

4.1.6 35 kap. 2§ Brottsbalken

Den dåvarande lydelsen av 35 kap. 2§ brottsbalken är att bestämmelser om bortfallande av påföljd i kapitel 35 brottsbalken inte gäller för viss särskild allvarlig brottslighet såsom folkmord, mord eller terroristbrott. Dock anges som undantag att om någon har begått de brott som anges när denne inte än fyllt 21 år så ska de bestämmelser i kapitlet som finns om bortfallande av påföljd ändå gälla.⁴⁰ Den ändring som man vill göra i denna lydelse är att sänka åldersgränsen från 21 år till 18 år. Detta innebär en straffskärpning för åldersgruppen 18-20 år.

4.2 Analys av möjliga konsekvenser till författningsändringar

I det här avsnittet analyseras den andra delfrågan: Vilka möjliga konsekvenser, med utgångspunkt från klassisk och modern straffrättsskola, hade lagändringarna genom SOU 2018:85 kunnat ha på samhället och påföljdssystemet? Här analyseras det underlag jag kommit fram till i den första frågeställningen (se avsnitt 4.1.1 - 4.1.6) genom att tillämpa teorier samt straffrättsliga begrepp (se kapitel 3). Först analyseras materialet utifrån begreppet straffvärdesproportionalitet, därefter analyseras konsekvenser utifrån modern och klassisk straffrättsskola. Slutligen analyseras författningsändringarna utifrån begreppen likabehandling och förutsebarhet.

4.2.1 Straffvärdesproportionalitet som ökar i påföljdssystemet

Den första delfrågan jag analyserade visade att de författningsändringar som föreslagits genom SOU 2018:85 innebär straffskärpningar för unga myndiga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. Ändringarna tar bort den särbehandling av åldersgruppen som funnits påföljdmässigt och gör så att de behandlas lika som andra myndiga lagöverträdare. Om dessa författningsändringar hade antagits som lag hade detta gjort att straffvärdesproportionaliteten ökat inom påföljdsregleringen eftersom strängheten av straffet då skulle bli mer rimligt i förhållande till brottets svårighet (se avsnitt 3.3.1). Exempelvis gavs förslag på ändring av 26 kap. 3§ brottsbalken (se avsnitt 4.1.1) i SOU 2018:85, som skulle innebära en lagändring som hade inneburit att återfall av brott kan ge försvårande påföljd redan för brottslingar som fyllt 18 år istället för tidigare vid 21 år. Detta skulle innebära att om en 21-årig person brutalt mördar en närstående och dessutom tidigare, vid 19 års ålder, har dömts för misshandel

---

⁴⁰ SOU 2018:85, s. 37.

på samma närstående så skulle denna individ i enlighet med den föreslagna författningsändringen kunna få en försvårad påföljd. Detta på grund av att mordet är ett brottåterfall. Man kan då ha i åtanke att denne tidigare dömts för misshandel vid 19 års ålder, vilket gör att det då går att räkna in detta vid påföljdsvalet. Men utan ändring av författningen så skulle det inte gå att ge någon försvårande påföljd till brottslingen då hen begått den tidigare misshandeln då denne var under 21 år, och man då inte kan räkna in brottet vid påföljdsvalet. Man kan då argumentera att det troligen skulle anses vara en mer proportionerlig påföljd att döma ut ett strängare straff i förhållande till att mordet är ett återfall i brottslighet. Det hade alltså troligen ansetts vara mer proportionerligt att den unga myndiga lagöverträdaren fick ett försvårat straff och inte blev särbehandlad på grund av att hen enbart varit 19 år gammal vid det tidigare brottet.

Ytterligare ett exempel på hur förslaget på författningsändringarna i SOU 2018:85 skulle öka straffvärdesproportionalitet inom påföljdsregleringen är ändringen av 29 kap 7§ brottsbalken. I detta förslag på ändring vill man (se avsnitt 4.1.2) förändra möjligheten för rätten att döma till lindrigare straff om en brottsling begått ett brott då denne inte fyllt 21 år än, till att de istället bara skulle kunna göra det om lagöverträdaren inte fyllt 18 år än. Denna lagändring skulle i sådant fall innebära att lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år inte har möjlighet att få lindring av straff på grund av deras unga ålder, vilket ju i sig gör att straffets stränghet blir mer korrekt i förhållande till brottets svårighet, och därmed mer proportionerligt.

Dessa författningsändringar som innebär att straffvärdesproportionaliteten ökar inom påföljdsregleringen skulle kunna göra att straffvärdesproportionaliteten får större fäste generellt inom straffrätten och straffrättssystemet. Detta skulle kunna innebära att den grundläggande principen om proportionalitet inom straffrätten får ett utökat fäste och innebörd i praktiken. Då man genom författningsändringarna inte längre skulle särbehandla unga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år, skulle det kunna leda till att man med den starkare betoningen på straffvärdesproportionalitet även får ett nytt synsätt i samhället där även lagöverträdare i ännu yngre åldersgrupper anses felaktigt särbehandlade. Möjligen skulle man kanske anse att åldern för straffbarhet som för tillfället är 15 år, enligt 1 kap. 6§ brottsbalken, är för hög och därför sänka åldern för straffbarhet.

En ökad straffvärdesproportionalitet där straffets stränghet korresponderar med brottets svårighet skulle kunna göra att brottsoffrets perspektiv ges en större roll inom straffrätten. Ett mer rättvist straff som utgörs av att det finns en proportionalitet mellan straffets stränghet och brottets svårighet, innebär att ett potentiellt brottsoffer troligen känner sig mer tillfreds med straffet. En ökad straffvärdesproportionalitet skulle alltså kunna leda till ökad hänsyn till brottsoffrets perspektiv. Detta i sig skulle i framtiden möjligen kunna leda till

att man blir mer öppen till att ta med brottsoffrets perspektiv i rättegångsprocessen genom att exempelvis sträva efter att denne ska få upprättelse eller kunna känna en trygghet i vardagen igen. Dock hade ett för stort utrymme för brottsoffrets perspektiv inom rättegången och påföljdsvalet kunna leda till att det blir fokus på hämnd istället för ett proportionerligt straff. Det borde därför krävas en fin balansgång med att ta med brottsoffrets perspektiv på en rimlig nivå.

4.2.2 Ändrat synsätt inom påföljdssystemet och i samhället

Att straffvärdesproportionaliteten skulle öka med dessa föreslagna författningsändringar i SOU 2018:85, som jag diskuterade i förra avsnittet, skulle även tyda på att man går mot en mer klassisk straffrättslig ideologi inom straffrättssystemet. Den klassiska skolan betonar vedergällning och proportionalitet (se avsnitt 3.1). Att straffrättssystemet skulle präglas mer av den klassiska straffrättsskolan skulle innebära ett ändrat synsätt inom straffrätten, där man möjligen skulle sträva mer efter vedergällning när det kommer det påföljdsval. Det skulle bli mindre motsättningar mellan den klassiska och moderna straffrättsskolan (se avsnitt 3.2) som systemet präglas av. Kanske skulle man rentav komma ännu längre bort från den moderna straffrättsskolan och tanken om att rehabilitering och vård behövs för att hindra brottslighet.

Enligt den dåvarande lydelsen av 32 kap. 1§ brottsbalken (se avsnitt 4.1.4) får rätten döma till vård om det finns ett behov samt om lagöverträdaren är under 21 år. Enligt paragrafen ska vården motarbeta att den unge lagöverträdaren utvecklas på ett ofördelaktigt sätt. I den författningsändring som föreslås i SOU 2018:85 så vill man att åldersgränsen sänks till att gälla för de som är under 18 år istället. En sådan ändring skulle i längden kunna ändra samhällsynen på att vård skulle kunna hjälpa unga brottslingar och förhindra brottslighet. Det skulle i sig kunna leda till att man tar bort dessa alternativ till vård helt och hållet eller att maxgränsen på 18 år (enligt förslaget) för den alternativa påföljden om vård, sänks ytterligare i framtiden. En sådan utveckling i samhället skulle kunna göra att unga lagöverträdare får sämre chans att avsluta sin brottslighet och skapa ett bättre liv för sig själva. Den brottslighet som kanske skulle förhindrats genom vård som alternativ påföljd kanske då istället går förlorad.

Man skulle dock kunna argumentera att möjligheter att förhindra brottslighet skulle kunna öka om straffsystemet skulle influeras mer av den klassiska straffrättsskolan. Genom straffskärpningar och ökad straffvärdesproportionalitet i systemet så kanske dessa unga lagöverträdare blir mer eftertänksamma innan de begår brott. De ökade konsekvenser som kommer med de hårdare straffen samt ökade risker kanske avskräcker potentiella lagöverträdare och istället ökar prevention av brott.

Författningsändringarna som föreslås i SOU 2018:85 skulle alltså både kunna göra att prevention av brott ökar om fler unga lagöverträdare väljer att inte begå brott på grund av hårdare konsekvenser, eller att brottsligheten ökar på grund av att de som väl hamnat i brottslighet har svårt att ta sig ur och inte har möjlighet till alternativet om vård.

4.2.3 Förutsebarhet och likabehandling som ökar rättssäkerhet

Förslaget i SOU 2018:85 innebär som tidigare nämnt straffskärpningar för åldersgruppen 18–20 år som minskar den särbehandling av unga lagöverträdare som finns i det svenska straffrättssystemet. Särbehandlingen av unga lagöverträdare minskar eftersom förslaget innebär författningsändringar som gör att lagöverträdare i åldern 18–20 år behandlas likadant som andra myndiga lagöverträdare. Detta ökar likabehandlingen inom påföljdsregleringen. Likabehandling i straffrättssystemet är en förutsättning för dess förutsebarhet (se avsnitt 3.3.3).

Att särbehandling skulle minska och likabehandling öka skulle göra att påföljdssystemet blir mer enhetligt. Det skulle då kunna göra att systemet blir förenklat i sig samt enklare att förstå och därför även att förutse. Ett enklare straff- och påföljdssystem samt en ökad förutsebarhet ger en valmöjlighet till potentiella brottslingar. Lagen utgör en reflektion av samhällets moral, som blir en sorts vägledning för befolkningen om vad som är önskvärt beteende genom att förmedla vad som inte är önskvärda beteenden. Ett enklare system gör det lättare för samhället att kunna förstå och följa den vägledning som ges genom lagstiftningen. Detta ger upphov till en rättssäkerhet. Genom de författningsändringar som SOU 2018:85 föreslår skulle lagöverträdare och potentiella lagöverträdare möjligen lättare kunna förstå och förutse möjliga straff till brott de funderar på att begå och därmed ökar deras möjlighet till att välja om de anser att det är värt att begå brottet eller inte. Ett förutsebart system är nära sammankopplat med rättssäkerhet (se avsnitt 3.3.2), det är en förutsättning för att skapa ett rättssäkert straffrättssystem. Man kan därför anta att om förutsebarheten av straffrättssystemet ökar så skulle det kunna ge upphov till en ökad rättssäkerhet.

5 Slutsats och avslutande diskussion

För att sammanfatta så är det flera olika förändringar som föreslogs i SOU 2018:85, som alla innebär straffskärpningar för unga lagöverträdare i åldern 18-20 år samt att de inte särbehandlas från övriga myndiga lagöverträdare. Detta besvarar den första frågeställningen, som utgör ett led för att kunna svara på den andra frågeställningen (se avsnitt 1.1).

Den andra frågeställningen är: Vilka möjliga konsekvenser, med utgångspunkt från klassisk och modern straffrättsskola, hade lagändringarna genom SOU 2018:85 kunnat ha på samhället och påföljdssystemet om förslaget hade antagits? De möjliga konsekvenser som hade kunnat komma av att anta SOU 2018:85 som lag är; ett förändrat synsätt på unga lagöverträdare, ett straffrättssystem framförallt byggt på klassisk straffrättsskola, ökad straffvärdesproportionerlighet inom påföljdsregleringen, ökad hänsyn till brottsoffrets perspektiv, ett enklare och mer förutsebart påföljdssystem genom likabehandling, samt ökad rättssäkerhet. Dessa möjliga konsekvenser skulle framförallt kunna ses som positiva överlag. Dock skulle man kunna diskutera de möjliga negativa konsekvenserna av om påföljdssystemet blir mer inriktad på klassisk straffrättsskola. Om det skulle bli ett system där man mindre och mindre tror på behandlingstanken skulle det kunna göra att brottslighet som skulle kunna förhindras med hjälp av vård går förlorad genom att man tar bort alternativ inom påföljdssystemet som ger unga lagöverträdare en möjlighet till vård och att ta sig ur kriminalitet (se avsnitt 4.2.2). Det kanske därför behövs ett påföljdssystem som innehåller motstridiga bestämmelser och är byggt på olika straffrättsskolor för att skapa en balans som krävs för att förhindra brottslighet. Ett nyanserat påföljdssystem kanske passar bättre. Möjligen går det att försöka få fram de andra positiva effekterna som skulle kunna komma av de författningsändringar som föreslås, såsom att ta hänsyn till brottsoffers perspektiv, på andra sätt. Detta är en studie baserat på ett hypotetiskt scenario. Men i och med den liknande lagändring som gick igenom januari 2022 (prop. 2021/22:17), kan det framöver visa sig om de konsekvenser som kommer komma av den lagändringen har likheter med den slutsats som framkommit från denna studie.

5.1.1 Förslag på framtida forskning

I denna studie har utgångspunkten varit att tolka proportionalitetsprincipens förhållande med ålder som att ung ålder utgör en möjlighet till att göra avsteg från proportionalitetsprincipen (se avsnitt 3.3.1). Dock hade det kunnat bli ett mycket annorlunda resultat om man istället utgått från den tolkning av förhållandet mellan ålder och proportionalitetsprincipen, som Sigrid Nikka i sin artikel ”Proportionalitetsprincipen och den så kallade straffrabatten för unga”, (se avsnitt 2.3) menar att man bör göra. Ett förslag på framtida forskning är

att istället utgå från den tolkning av proportionalitetsprincipen hon menar att man bör göra, att det istället är en förutsättning att ta ung ålder i beaktande vid val av påföljd för att följa proportionalitetsprincipen.

Ytterligare ett förslag på framtida forskning är att om några år analysera vad de framtida konsekvenserna av lagändringen som trädde ikraft i januari 2022 genom prop. 2021/22:17 blivit, genom att använda de straffrättsskolor samt begrepp som använts i detta arbete.

Ett sista förslag på framtida forskning är att jämföra de konsekvenser som blivit från prop. 2021/22:17 med de hypotetiska konsekvenser som jag kommit fram till i denna uppsats. För att se hur konsekvenserna på samhället från den mildare lagändring som gjordes genom 2021/22:17 jämför sig med de hypotetiska konsekvenser från det mer ingripande förslag som inte antogs, SOU 2018:85.

Källförteckning

Artiklar

Asp, Petter. "Straffrätten - igår, idag och imorgon". *Svensk Juristtidning*, (2016): 138-161. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/3853522?dq=straffr%C3%A4tten%20Asp&tab=literature_for#SVJT_2016_S_1138.

Nikka, Sigrid. "Proportionalitetsprincipen och den så kallade straffrabatten för unga". *Svensk Juristtidning*, (2022): 278-292. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/3774202?dq=sigrid%20nikka&tab=literature_for#SVJT_2022_S_0278.

Wersäll, Fredrik. "Är loppet kört för en reformering av påföljdssystemet?". *Svensk Juristtidning*, (2016): 190-200. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/3853527?dq=%C3%A4r%20loppet%20k%C3%B6rt%20f%C3%B6r%20en%20reformering&tab=literature_for#SVJT_2016_S_1190.

Riksdagstryck

Prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*.

SOU 2018:85 *Slopad straffrabatt för unga myndiga*.

Doktrin

Asp, Petter., Magnus Ulväng och Nils Jareborg. *Kriminalrättens grunder*. 2a uppl. Uppsala: Iustus, 2013.

Bäcklund, Agneta. "Unga lagöverträdare och kriminalpolitik. Ungdomsbrottslighet". Redigerad av Andersson, R. & Wahlgren, P. (2022) *A Life in Criminology: Festschrift to Jerzy Sarnecki*, 27-43, Uppsala: Iustus.

Holmgren, Axel. *Straffvärde: Som rättslig konstruktion*, Uppsala: Iustus: 2021.

Kleineman, Jan. "Rättsdogmatistisk metod". *Juridisk metodlära*, 2a uppl., redigerad av Maria Nääv och Mauro Zamboni, 21-46, Lund: Studentlitteratur, 2021.

Webbsidor

Ohlin, Jonas. ”Stramare politik möter hård kritik från asylexpert”. *SVT Nyheter*. Senast uppdaterad 2022-10-16. Hämtad 2023-01-03. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/stramare-politik-moter-hard-kritik>.

Persson, Ida. ”Allt du behöver veta om ”Tidöavtalet””. *SVT Nyheter*. Senast uppdaterad 2022-11-12. Hämtad 2023-01-03. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/allt-du-behoover-veta-om-tidoavtalet>.

Rankinen, Mattias. ”Hovrätten fastställer livstidsdom för lärarmorden i Malmö”. *Dagens Nyheter*. Senast uppdaterad 2022-12-19. Hämtad 2023-01-03. <https://www.dn.se/sverige/hovratten-faststaller-domen-for-lararmorden-i-malmo/>.

Lagtext

SFS 1962:700 Brottsbalk.

SFS 1964:167 Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.